

1981/82:98

Tisdagen den 16 mars

Kl. 15.00

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i justitie- och utrikesutskotten under Carl Lidboms ledighet anmält hans ersättare Inge Carlsson.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i justitieutskottet

Inge Carlsson (s)

suppleant i utrikesutskottet

Inge Carlsson (s)

2 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

3 § Svar på fråga 1981/82:282 om ett industrijärnvägsspår mellan Örnsköldsvik och Husum

Anf. 2 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Sven-Erik Nordin har frågat mig om jag är beredd ta initiativ till överläggningar med berörda parter (kommunen. SJ, MoDo) i syfte att förverkliga planerna på ett industrispår Örnsköldsvik–Husum.

Den här frågan har varit aktuell under i stort sett hela 1970-talet. SJ har dock inte ansett sig kunna förränta investeringen, som i dagens penningvärde kan beräknas uppgå till ca 150 milj. kr. Det har inte heller av sysselsättningskäl funnits anledning att prioritera just detta projekt framför andra som varit mera angelägna.

Min uppfattning är att saken nu kommit i ett annat läge än tidigare. Bl. a. har SJ:s möjligheter att konkurrera om transportererna av virkesråvara till

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om ett industri-
järnvägsspår mel-
lan Örnsköldsvik
och Husum*

skogsindustrin ökat som en följd av att nya terminallösningar för omlastning mellan lastbil och järnväg utvecklats. Vidare bör nämnas SJ:s planer på att förbättra och bygga ut tågfarjetrafiken mellan Sverige och kontinenten, vilket skulle möjliggöra effektiva systemtransporter i slutna omlopp mellan producenter och mottagare. Skogsindustriprodukter i stora volymer passar bra in i den bilden.

Den möjliga godsvolymen för SJ:s del när det gäller Husum är mot den här bakgrunden större än tidigare, mellan 0,5 och 1 miljon ton per år, vilket påverkar de företagsekonomiska kalkyler som SJ tidigare redovisat och som baseras på betydligt lägre transportvolymer.

Ett spår till Husum finns vidare med bland de projekt som fortlöpande diskuteras mellan regeringen och SJ och som kan bli aktuella, om särskilda näringspolitiska åtgärder behövs.

Efter vad jag erfarit kommer kontakt nu att tas mellan SJ och MoDo för att ånyo studera de företagsekonomiska förutsättningarna för ett spår till Husum. Om SJ och MoDo kan komma överens om en långsiktig järnvägslösning för transporter till och från fabriken, kommer jag att undersöka förutsättningarna för att spåret skall bli projekterat.

Anf. 3 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Jag betraktar svaret som positivt, eftersom kommunikationsministern deklarerar att saken nu har kommit i ett annat läge än tidigare. Han utvecklar också de rent trafikpolitiska synpunkterna på problemet och på betydelsen av industrispåret på ett positivt sätt.

Vad jag saknar är ett mera rakt svar på min fråga så som jag hade formulerat den. Jag undrade alltså om departementet skulle ta initiativ till överläggningar med berörda parter. Nu förutsätter kommunikationsministern att sådana överläggningar kommer till stånd utan ett direkt initiativ från departementet. Jag utgår från att departementet är väl underrättat.

Detta är en ganska stor fråga även ekonomiskt – kommunikationsministern nämner summan 150 milj. kr. En av grundförutsättningarna är att kommunen tidigare har förklarat sig vara villig att lösa frågan om inköp av mark. Jag utgår från att Örnsköldsviks kommun står fast vid vad man tidigare har sagt. Nu är det betydelsefullt att vi kommer till skott, att vi en gång för alla får ett beslut om hur dessa trafikförbindelser skall ordnas.

Om överläggningarna inte går i lås, vill jag fästa kommunikationsministerns uppmärksamhet på ett annat alternativ, som innebär att man bygger en omlastningsterminal vid den plats där industrispåret slutar i dag, dvs. vid Örnsköldsviks norra industriområde. Detta skulle kompletteras med en ombyggnad av infarten till Husum, för att man skall kunna ta emot den tunga lastbilstrafik som krävs när det järnvägsbaserade virket skall sluttransporteras till Husumsfabriken. Även det alternativet skulle kunna utgöra en välkommen lösning på sysselsättningsproblemen i kommunen. Jag skulle

gärna vilja höra kommunikationsministerns syn på möjligheten av en statlig insats för terminalbygge och en bättre infart till Husums samhälle.

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

Anf. 4 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Som jag sade i svaret är ju situationen annorlunda nu än tidigare. Vi får väl avvakta resultatet av den kontakt som kommer att tas mellan SJ och MoDo när det gäller förutsättningarna för ett spår till Husum. Jag kan knappast gå händelserna i förväg, utan vi får som sagt avvakta vad som kommer ut av överläggningarna. Skulle de av någon anledning stranda och det inte händer någonting kommer naturligtvis andra alternativ att prövas, det utgår jag från. Men att i dag göra några utfästelser i den riktningen är onödigt, därför att jag tycker att det finns anledning att avvakta det första steget, som nu är på väg att tas.

*Om industrisys-
selsättningen i
Jonsered*

Anf. 5 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Låt mig allra sist bara säga att jag naturligtvis inte var så optimistisk att jag hade väntat mig att kommunikationsministern i detalj skulle reda ut hur han och regeringen kommer att handla i ett visst läge. Jag vill bara understryka att det är betydelsefullt att det finns en handlingsberedskap och att departementet håller sin hand över frågan, så att vi får ett beslut, som jag underströk i mitt första inlägg. Ovissheten är faktiskt bekymmersam, och denna fråga påverkar många andra frågor, inte minst för kommunen. Jag tänker t. ex. på markfrågor och vissa planfrågor.

Anf. 6 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Jag kan säga till Sven-Erik Nordin att det är klart att departementet och regeringen följer den vidare processen, när den nu har börjat röra på sig. Det finns all anledning för regeringen att göra det och att fortlöpande hålla sig underrättad, och det försäkrar jag att vi kommer att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1981/82:267 om industrisysselsättningen i Jonsered

Anf. 7 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat mig om regeringen planerar initiativ för att rädda industrisysselsättningen i Jonsered.

Bakgrunden till frågan är situationen inom Electrolux Motor AB. Företagets tillverkning av motorsågar bedrivs f. n. i fabriker i Brastad, Tandsbyn, Huskvarna och Jonsered. Enligt vad jag erfarit har företagsledningen upptagit MBL-förhandlingar med berörda fackliga organisationer om verksamheten vid Jonseredsfabriken.

Beräffande sysselsättningsläget i Jonsered bör, enligt min mening, orten

inte betraktas skild från Göteborgsregionen i övrigt. Sysselsättningsproblemen i denna region har under de senaste åren kunnat lösas förhållandevis snabbt jämfört med i många andra områden i landet. Eventuella sysselsättningsproblem i Jonsered får lösas med de medel för arbetsmarknadspolitiken som riksdagen anvisat.

Anf. 8 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! För några år sedan hade Jonsereds industrisamhälle ca 1 300 arbetstillfällen. Inom kort kommer av dessa att återstå endast ett hundratal. Avvecklingen av Jonsered har gått snabbt sedan Electrolux kom in som ägare 1978. Verksamheten styckades och såldes delvis för att sedan i vissa fall läggas ner eller flyttas.

Den 1 januari 1980 bildades Electrolux Motorsågar AB genom en fusion mellan Husqvarnas motorsågsdivision, Jonsereds motorsågsdivision och Partner i Mölndal. Partner lades ner, och ett 70-tal av de anställda flyttades över till Jonsered. Den sammanläggningen var klar hösten 1981, några månader innan förslaget om nedläggning av Jonsered lades fram. Den föreslagna avvecklingen av Jonseredsfabriken planeras ske successivt fram till mitten av 1983, just vid den tid då Jonsered skulle ha firat 150-årsjubileum som industrisamhälle. 340 personer berörs av avvecklingen. Av dem är som sagt 75 nyligen överflyttade från Mölndal.

Det är skrämmande att se hur storföretagen hanterar människor och samhällen. Det är helt naturligt att hela samhället Jonsered sluter upp bakom de anställda och deras organisationer i kampen för att rädda jobben. Den 2 mars demonstrerade ett tusental mot nedläggningsplanerna. Kyrkan, frikyrkorna, idrottsrörelsen – alla ställer upp i protesterna. Jag tycker att de är befogade, för det är ju samhällets existens som står på spel.

”I dag är sågarna en av våra bästa artiklar – – –”, säger Hans Werthén. Han tillägger att resultatet är mycket tillfredsställande. Det är alltså inget förlustföretag som läggs ner. Det är därför lätt att förstå förbittringen hos de anställda över förslaget till avveckling.

När jag nu tackar Nils Åsling för svaret, måste jag säga att det var ett dåligt svar. Nils Åsling hänvisar till Göteborgsregionen. Ja, där finns 13 000 arbetslösa i dag. Jag måste fråga industriministern: Betyder en 150-årig industritradition ingenting i det här samhället? Finns det verkligen ingenting mer att säga från regeringens sida i denna fråga?

Anf. 9 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har tillagt att de problem som uppstår i Jonsered måste lösas med de instrument som riksdagen har anvisat, nämligen arbetsmarknadspolitiska insatser.

Det framgår inte riktigt klart av Karl-Erik Svartbergs inlägg om det bara är fråga om en allmän protest – det står alla fritt att framföra en sådan. Jag vet inte om det är så eller om Karl-Erik Svartberg på fullt allvar menar att staten på något sätt skulle intervensera i Electroluxkoncernen och föreskriva hur den skall sköta sin marknadsföring och sin rationaliseringsverksamhet. Jag vill i

så fall säga att detta helt naturligt är ett område där inte staten skall blanda sig i företagens göranden och låtanden. Däremot har vi självfallet ett ansvar när det gäller de arbetsmarknadspolitiska problem som inträffar i Jonsered liksom i andra orter. Dess bättre är de i Jonsered inte elakartade.

Anf. 10 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag vet att på den tiden då herr talmannen var arbetsmarknadsminister gjorde den socialdemokratiska regeringen en överenskommelse med de större företagen om att viktiga förändringar i verksamheten – uppåt eller neråt – skulle anmälas till regeringen för eventuella synpunkter och eventuella åtgärder. Jag vill fråga: Förekommer inget sådant samråd nu? Är det fritt fram för storföretagen att hantera människor och samhällen som Electrolux nu har gjort med Mölndal och Jonsered i Partille kommun?

Det här är ju en allmän protest, säger industriministern. Ja, det är klart. Det här är ju ett lönsamt företag. Enheten i Jonsered är lönsam. Det har inte motbevisats från företagsledningens sida. Det är därför som man vågar sig på den här protesten, vågar sig på övertalningsförsöken när det gäller Electroluxledningen. Det skulle naturligtvis vara av intresse för de anställda om industriministern åtminstone biträdde de försöken.

Nu vet jag att de anställda och kommunen kommer att uppvakta industridepartementet nästa vecka. Jag tycker att det skulle vara välgörande om industriministern själv tog emot denna uppvaktning i stället för någon tjänsteman på departementet. Det skulle också vara bra om industriministern ville ta sig några minuter under den närmaste veckan för att fundera på om det verkligen inte går att göra någonting åt det här.

Det är alldeles självklart att man inte går in på detaljproblemen i Electrolux. Men detta är inget detaljproblem. Här är det fråga om ett lönsamt företag som skulle kunna drivas vidare. Därför måste jag återigen fråga industriministern: Är detta allt från regeringens sida?

Anf. 11 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag fick alltså svar på min fråga eller min förmodan, att vad Karl-Erik Svartberg var ute efter var en allmän missnöjesyttring. När jag ställer frågan om han rekommenderar att staten skall gå in i ett företag och föreskriva hur företaget skall agera, slår han till reträtt och hänvisar till att man tidigare hade goda kontakter och underrättade om förändringar. Detta gäller alltjämt.

När herr talmannen var arbetsmarknadsminister var han förständig nog att inte gå in och föreskriva hur företag skulle agera. Han arbetade via de arbetsmarknadspolitiska instrumenten, och det förfaringssättet gäller än i dag.

Anf. 12 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Ingemund Bengtsson arbetade som arbetsmarknadsminister, men den dåvarande industriministern hade ju andra funktioner. Det var det jag trodde att industriministern Nils G. Åsling också hade. Men nu är det

tydligt, med det resonemang som industriministern fört, att det i historie-skrivningen kommer att stå ungefär så här: Skottarna Gibson och Keiller byggde tillsammans med arbetare och tjänstemän industrisamhället Jonsered med start 1833. Hans Werthén avvecklade det. Den främste ansvarige för vår industripolitik – Nils G. Åsling – står bara och tittar på.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1981/82:277 om volframfyndigheten i Tjåmotis

Anf. 13 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om jag är beredd att vidta snabba åtgärder för att påskynda detaljprospekteringen av volframfyn-digheten i Tjåmotis.

Som jag nämnt vid flera tillfällen, bl. a. i frågesvar i riksdagen, förvaltar nämnden för statens gruvegendom de statliga gruvrättigheterna och har ansvaret för den huvudsakliga statliga prospekteringen.

Den statliga prospekteringen har under senare år bedrivits intensivt. Till de medel som anslagits för prospekteringsändamål har också lagts särskilda medel för prospektering i Norrbotten. Den statliga prospekteringen har således varit omfattande i Norrbotten. Lovande fynd har också gjorts, bl. a. det ifrågavarande fyndet i Jokkmokks kommun.

Enligt vad jag har inhämtat har nämnden funnit att det aktuella fyndet närmare bör undersökas. Undersökningen har redan påbörjats. Dessa uppföljande undersökningar är nödvändiga som underlag när man skall ta ställning till vad som skall göras i fortsättningen.

Anf. 14 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på frågan.

Det är så att vi i nuläget importerar över 80 % av vår volframkonsumtion i det här landet. Volfram används i väldigt stor utsträckning som legering inom stålindustrin i snabbstål m. fl. specialstålskvaliteter. Landets enda volfram-gruva beräknas kunna upprätthålla en brytvärdig produktion i ungefär tio år. Sedan kan malmen ta slut om det vill sig illa.

Jakten på nya fyndigheter har nu pågått ett antal år, och en del lovande fynd har också gjorts, bl. a. detta fynd i Tjåmotis i Jokkmokks kommun i Norrbotten. Det är mot den bakgrunden jag ställt denna fråga. Enligt en del uttalanden från olika håll lär den här fyndigheten innehålla flera miljoner ton volfram. Om det är möjligt att bryta den skulle det självfallet hjälpa till att skapa sysselsättning i denna kommun, som är mycket hårt drabbad, samtidigt som landet i sin helhet skulle kunna minska importen av volfram.

Jag noterar nu att industriministern i svaret på frågan säger att undersökningar redan har påbörjats och att dessa uppföljande undersök-

ningar är nödvändiga som underlag när man skall ta ställning till vad som skall göras i fortsättningen.

Att undersökningarna har påbörjats är jag medveten om. Men jag har frågat, om statsrådet är beredd att vidta åtgärder för att påskynda den s. k. detaljprospekteringen, mot bakgrund bl. a. av sysselsättningsläget i kommunen. Kommunen tappar nu mycket snabbt flera hundra viktiga arbetstillfällen inom Vattenfall, och dessutom importerar vi för dyra pengar en stor del av vår volframkonsumtion här i landet.

Beträffande just denna viktiga del av frågan – om statsrådet var beredd att påskynda den process som nu har påbörjats – framgick det inte av svaret om statsrådet var beredd till detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1981/82:153 samt frågorna 1981/82:279 och 280 om den aviserade försäljningen av företaget Wasabröd

Anf. 15 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bo Södersten har frågat mig dels om jag anser att möjligheterna för en eventuell introduktion av Wasabröd på den svenska fondbörsen beaktats som ett alternativ till den utländska försäljningen, dels om jag anser att det är likgiltigt om ett företag som Wasabröd kontrolleras av utländska eller inhemska intressen.

Gunnar Olsson har frågat mig om vilka motiv som har legat till grund för regeringens ställningstagande i denna för de anställdas trygghet och för hela Värmland så betydelsefulla fråga.

Thage Peterson har frågat mig vilka skäl som har legat till grund för regeringens beslut att tillåta försäljning av Wasabröd till utländska intressen.

Jag besvarar dessa frågor i ett sammanhang.

Både Svenska Knäcke AB och dess dotterföretag Wasabröd AB har s. k. utlänningsförbehåll i sina bolagsordningar. En förutsättning för det schweiziska företaget Sandoz förvärv av aktierna i Svenska Knäcke och därmed Wasabröd har varit att dessa förbehåll fått tas bort. Enligt lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. får medgivande av regeringen till ett borttagande av ett sådant förbehåll inte ske, om det skulle strida mot väsentligt allmänt intresse. Regeringen har den 24 februari 1982 medgivit att utlänningsförbehållen får tas bort i fråga om Svenska Knäcke AB och Wasabröd AB. Regeringen har således funnit att detta inte strider mot något väsentligt allmänt intresse.

I samband med regeringens prövning av tillståndsfrågan har Sandoz A. G. i en skrivelse angivit syftet med förvärvet och planerna för den fortsatta verksamheten. Av denna skrivelse framgår bl. a. att Wasagruppen skall fortsätta som ett svenskt företag och vara en självständig operationell enhet inom Sandozgruppen och att detta får ses som en garanti för att också den

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

svenska personalpolitiken kommer att fortsätta. Vidare framgår att Sandoz kommer att med sin försäljningsorganisation stödja exporten från Filipstad i de länder i vilka Wasa ännu inte är etablerat för att bättre utnyttja Wasas produktionsanläggningar och om så är nödvändigt också bygga ut dem. Sandoz har även för avsikt att längre fram låta den svenska Wasaorganisationen försälja lämpliga produkter och tjänster från Sandoz livsmedelsrörelse i hela Skandinavien. Sandoz utesluter inte att detta skulle kunna motivera byggandet av produktionsanläggningar i Filipstad för dessa produkter. Avsikten är inte att reducera den nuvarande verksamheten i Filipstad. Sandoz har i dag inte intresse av att ytterligare bygga ut produktionsstället i Celle i Västtyskland.

Avslutningsvis kan tilläggas att frågan om introduktion av Wasabröd på den svenska fondbörsen saknar betydelse vid prövningen enligt 1916 års lag.

Anf. 16 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Åsling för hans svar på min interpellation angående Wasabröd. Tyvärr måste jag dock säga att svaret är mycket formalistiskt och inte tar upp någon av de intressanta sakfrågor som finns involverade i fallet Wasabröd. Ty det finns viktiga principer som berörs i samband med försäljningen av Wasabröd. Låt mig ge en kort bakgrund till fallet.

Den man som byggt upp företaget, direktör Ulf Lundström, avled 1973. Företaget var då, liksom nu, ett familjeföretag. Direktör Lundström hade fem barn i två olika äktenskap. Vid bortgången var inget av barnen vid en sådan ålder att det var rimligt att de skulle ta över ledningen för företaget.

Genom en framställning från familjen löstes arvsskattefrågan på ett för familjen mycket gynnsamt sätt. Vad statsmakterna 1974 gick med på var att familjen fick företa en s. k. internttransaktion genom vilken aktierna i Wasabröd såldes till ett annat av familjen ägt bolag, AB Svenska Knäcke. Härigenom frigjordes också medel för betalning av arvsskatt och en viss realisationsvinstskatt. Själva innebörden i uppgörelsen var att arvingarna inte behövde använda några egna medel för att betala arvsskatten, utan att medlen fick tas ur bolaget. Till en viss del tycks det också ha rört sig om obeskattade medel.

Egentligen var den här typen av internttransaktion olaglig vid den här tidpunkten, eftersom den tidigare hade gett upphov till olika former av missbruk. Men statsmakterna utnyttjade en dispensmöjlighet till förmån för barnen Lundström. Dessutom fick de 20 år på sig att betala arvsskatten.

Anledningen till den mycket förmånliga behandling som familjen Lundström fick var att statsmakterna ville tillmötesgå deras krav på att företaget skulle kunna fortsätta att drivas som ett exklusivt familjeföretag, och att inga utomstående ägare skulle behöva släppas in. Nu vet vi att Wasabröds fortsättning som familjeföretag inte blev särskilt lång. Statsmakternas generositet kvitteras nu med att företaget säljs till utländska intressen.

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Den här historien innehåller, enligt min mening, ett memento för lagstiftaren. Man kan fråga sig om inte skatteeftergifter av den typ som ägarna till Wasabröd beviljats borde förseas med någon spärrklausul om de skall upprepas i framtiden. Om man ger en eftergift för att ett företag skall kunna fortleva som ett familjeföretag borde skattebehandlingen bli en annan om förutsättningarna bryts och företaget säljs ut.

Enligt min mening är det rimligt att säga att de anställda och samhället har rätt att ställa vissa moraliska krav på ägarna till Wasabröd. Lagen ger ju också utrymme för att hindra en försäljning av ett företag som Wasabröd till utlandet. Det är här som min kritik av regeringen kommer in.

Wasabröd är i dag ett effektivt och lönsamt företag. Om vi ser på bokslutet för 1980, det senaste år för vilket jag har haft tillgång till bokslutsrapport, skall vi finna att företaget har ett eget kapital på ca 230 milj. kr. Soliditeten är hög, inmot 40 %, och 1980 års vinst låg i storleksordningen 60 milj. kr. Det är alltså ett lönsamt och välkonsoliderat företag som det schweiziska multinationella storföretaget Sandoz nu kan lägga händerna på. Även om köpeskillingen är hemlig har det talats om ett belopp i storleksordningen 300 milj. kr., som arvingarna får i form av Sandozaktier. Såvitt man kan bedöma verkar det vara ett rimligt pris.

Man ställer sig nu osökt frågan: Fanns det inga svenska köpare som kunde ha konkurrerat med Sandoz? Den frågan får vi inget svar på. Men vi borde ha fått ett svar på den frågan. Innan ett företag som Wasabröd överläts på utländska händer borde man ordentligt undersöka om det inte finns alternativ med svenskt ägande.

De borgerliga partierna vurmar ju mycket för vår fondbörs. De har genomfört åtgärder som gör vår fondbörs till världens enda statssubventionerade fondbörs. Det hade väl i rimlighetens namn bort gå att introducera Wasabröd just på den svenska fondbörsen. Om inte ett företag som Wasabröd kan introduceras där, då kan man fråga sig om inte den svenska kapitalismen har överlevt sig själv. För min del tror jag inte att den har det, i varje fall inte i det här avscendet. Jag tror för min del att det skulle ha varit fullt möjligt med en börsintroduktion. Det är också möjligt att andra svenska ägarintressen kunde ha varit intresserade för ett mer direkt ägarskifte. En av våra mer kända kapitalister lär ju med beklagan ha sagt: "Vi fick aldrig tillfälle att bjuda på Wasabröd".

Sakkunniga bedömare har antytt att en börsintroduktion skulle ha gett ungefär samma eller möjligen något lägre köpeskillning än den som Sandoz sägs ha bjudit. Den nuvarande affären tycks ge de fem arvingarna en nettobehållning efter skatt på knappt 40 milj. kr. per person. Vid en alternativ försäljning till svenska intressen kunde dessa arvingar, alltså barnen, kanske ha fått nöja sig med något mindre, säg 35 milj. kr. per person, men det är ingalunda omöjligt att de kunde ha fått samma belopp eller kanske t. o. m. mer än vad som blir fallet vid försäljningen till Sandoz. Men oavsett hur utfallet hade blivit är det helt rimligt att hävda att staten borde ha sett till de svenska intressena på det sätt som vår lagstiftning ger möjlighet till. De fem arvingarna har under alla förhållanden fått en riklig belöning för

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

tidigare generationers arbetsinsatser. F. ö. kommer heller inte skatten på de ackumulerade vinster som de nu realiserar vid en försäljning att uppgå till mer än högst 40 %, trots att det är mycket stora belopp som det här rör sig om. Det blir alltså en lägre beskattning än vid en normal arbetsinkomst.

Fallet Wasabröd har fått en olycklig och slapp behandling. När det gäller så betydelsefulla företag som det här är fråga om, bör en ordentlig undersökning om alternativa ägarmöjligheter göras, innan företaget går ur landet. Så har inte varit fallet med Wasabröd. Industriministern försöker trösta oss och andra med att han fått ett brev från Sandoz, som säger att tillverkningen skall fortsätta i Filipstad. Det är gott och väl, men är knappast så betryggande som det låter. Wasabröd kommer nu att bli en liten del i en mycket stor koncern. När det kommer till kritan kommer alla avgörande beslut att fattas i Basel.

Svenska löntagare och svenska samhällsintressen kommer att ha mycket litet att sätta mot, om det verkligen kommer till en konflikt. På litet längre sikt kommer säkert bedömningarna från de schweiziska ägarna att skilja sig från vad som skulle ha varit fallet om företaget i stället hade varit svenskt. I en värld av hårdnande konkurrens finns det all anledning för oss att slå vakt om våra nationella intressen.

Behandlingen av fallet Wasabröd visar på en låt-gå-mentalitet från regeringens sida. Här liksom i många andra fall tycks man inte ha kraft att ta itu med problemen. Man väljer den enklaste utvägen och hoppas att allt skall gå bra. Man skjuter svårigheterna framför sig. Kanske sker det i medvetande om att det kommer att bli andra krafter som så småningom får ta sig an de problem som den nuvarande regeringen lämnar efter sig.

Anf. 17 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Också jag tackar industriministern för det gemensamma svar som lämnats på interpellationen och de två frågorna angående försäljningen av företaget Wasabröd.

Såvitt jag kunnat utläsa av massmedia de senaste dagarna är försäljningen nu till alla delar sanktionerad, och det kan därför kanske verka litet sent att så här i efterhand ta upp en diskussion omkring den här affären. Då vill jag till industriminister Åsling säga att motivet till att jag ställde min fråga var att bereda industriministern ett tillfälle att inför riksdagen ange alla de motiv som låg till grund för regeringens ställningstagande. Detta gör industriministern genom att hänvisa till innehållet i den skrivelse från de nya ägarna som tydligen blev helt avgörande, när regeringen den 24 februari gav sitt samtycke till försäljningen av Wasabröd.

Jag skall villigt erkänna – och hålla med herr Åsling om – att de försäkringar som ges i skrivelsen vid första anblicken kan verka ganska optimistiska för det företag som betyder så mycket för Värmland och i synnerhet för Filipstads kommun och de ca 1 200 anställda. I dag är 1 000 helårsarbetare anställda på kollektivsidan och 270 på tjänstemannasidan. Till detta kommer åtskilliga som är verksamma ute i landet, bl. a. på försäljningssidan.

Det talas i svaret om att de nya ägarna Sandoz med sin försäljningsorganisation kommer att stödja exporten från Filipstad i de länder i vilka Wasa ännu inte är etablerat – detta för att bättre kunna utnyttja Wasas produktionsanläggningar och, om så är nödvändigt, också bygga ut dessa. Sandoz utesluter heller inte möjligheten att det framdeles skall kunna komma att finnas motiv för byggande av nya produktionsanläggningar i Filipstad. I svaret finns en mening som kanske ändå är den som man i Värmland, och i Filipstad i synnerhet, fäster den allra största vikten vid, nämligen: "Avsikten är inte att reducera den nuvarande verksamheten i Filipstad."

Då frågar jag, och de frågorna är det rätt många i Värmland som i dag ställer: Hur pass förpliktande är sådana här uttalanden? Finns det över huvud taget någon som helst garanti för att de nya ägarna skall ha intresse av att företaget lever kvar i Värmland?

Företaget i Filipstad går f. n. bra – det är effektivt och lönsamt, som Bo Södersten nyss sade här i talarstolen – men hur kommer det att bli om lönsamheten plötsligt försvagas? Kan man då förvänta sig att de nya ägarna tar ett ansvar för enheten i Filipstad, som ändå omfattar en mycket liten bit av koncernens totala verksamhet?

Som jag ser det kommer möjligheterna att påverka för Filipstad, länsorganen i Värmland och även myndigheter på central nivå att bli mycket begränsade i en situation då alla de här löftena i skrivelsen och industriministerns svar inte längre är hållbara. Vi skall veta att de drygt 1 200 i Filipstad ändå blir en mycket liten grupp i en koncern med 35 000 anställda.

Wasabröd i Filipstad har växt ur familjeföretagskostymen. Det kan väl ingen bestrida. Det kom då tydligen ett bra bud från dem som nu har blivit ägare till Wasabröd. Jag vill här knyta an till det Bo Södersten anförde och frågade: Ansträngde sig regeringen verkligen vid det tillfället för att Wasabröd i Filipstad skulle kunna behållas i svenska händer? Jag ställer frågan därför att det kan finnas vidare aspekter på en sådan här affär. Den kan fungera som en plog, som plöjer fåran för fler utlandsövertaganden av svenska företag. Låt oss anta att ett eller flera andra företag får bra bud på sin enhet någonstans i landet. Då kan man bara hänvisa till denna affär och säga: Eftersom Wasabröd fick försäljas till utlandet bör vi behandlas på samma sätt. – Wasa fick ett bra bud. Andra företag kan också få bra bud och säga: Det finns en spekulant även på vårt företag. Det bör väl inte föreligga några hinder för att även vårt företag leds och styrs från andra delar av Europa?

Jag tror att det är risken för en sådan utveckling som oroar många i Värmland, inkl. länschefen, och det är detta som vi litet till mans har en inneboende ängslan för.

Om den aviserade försäljningen av företaget Wasabröd

Anf. 18 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med att be att på Thage Petersons vägnar få tacka industriministern för svaret på frågan. Jag föreställer mig att

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

industriministern kan överse med att det kan bli en upprepning när tre olika frågor behandlas på en gång.

Wasabröd är ett av de mest svenska företag man kan tänka sig, och det har nu sålts till det multinationella företaget Sandoz, som i sin tur är känt som ett av världens största läkemedelsföretag. Vi frågar oss varför detta skedde, varför regeringen gav tillstånd till att ett av våra största livsmedelsföretag överläts till ett stort multinationellt företag.

Det har redan betygats att Wasabröd är ett bra, livskraftigt företag. Wasabröd är en för svenska förhållanden ovanligt lönsam koncern. Soliditet och likviditet är hög. Investeringarna har varit omfattande, och produktionsutrustningen är högmodern. En stor del av investeringarna har finansierats med egna, internt genererade medel. Investeringarna har gjort Wasabröd till det tekniskt kanske mest utvecklade företaget i världen inom sin bransch.

Vad fanns det då för allmänna skäl att sälja ett så bra företag? Några industripolitiska överväganden som talat för en försäljning har i varje fall hittills inte redovisats. Försäljningen beror på att företaget ägdes av fem syskon. Någon eller några av dem ville sälja sina andelar i företaget. De ville använda sina pengar till någonting annat. De övriga syskonen ville inte eller kunde inte ta över deras andelar i företaget.

Jag är tveksam till ett utlandsägt Wasabröd av flera skäl. Ett viktigt skäl att behålla Wasabröd i Sverige är naturligtvis självförsörjningssynpunkten. Wasabröd är en viktig del av den svenska livsmedelsindustrin. I en krissituation är det nödvändigt med en svensk livsmedelsindustri. Sedan Wasabröd sålts är Sveriges två största livsmedelsföretag ägda av schweiziska kapitalintressen. Findus i Bjuv ägs av Nestlé, och nu Wasabröd av Sandoz.

Ett annat skäl till min tveksamhet mot affären är vad som kan hända med Wasabröd i Filipstad, där företagets verksamhet är helt avgörande för sysselsättningen. Wasabröd är f. ö. viktigt för industrisysselsättningen i hela Värmland.

Genom det här köpet får Sandoz kontroll över hela den nordiska marknaden. Den marknaden kan man behålla, även om produktionen i Sverige skulle dras ned. Hittills har Filipstad varit huvudanläggningen i företaget och har kunnat leva tryggt så länge ägarna varit nöjda med lönsamheten och utvecklingen i koncernen. Sandoz kommer inte att ha samma anledning att utveckla i Filipstad. Sandoz har anläggningar på andra håll, närmare Schweiz och närmare Sandoz kärna. På sikt kan det bli så att investeringarna dras ned i Filipstad.

Risken är också stor att forskning och produktutveckling centraliseras till Västtyskland eller Schweiz. Då utarmas det svenska företaget och utvecklas till ett produktionsställe.

Det finns ingenting i industriministerns svar som kan mildra oron för en sådan utveckling. Det finns inga garantier från Sandoz för en vidare utveckling av Wasabröd i Filipstad och Sverige.

Det har inte saknats svenska intressenter när det gällt att ta över företaget. Men syskonen valde att sälja till det multinationella Sandoz – varför vet man

inte, om inte industriministern avslöjar det här i dag. Regeringen och industriministern, som för bara några månader sedan tycktes vara beredda att lagstifta om kontroll av utländska företags förvärv i Sverige, beslöt – tydligt utan någon mer omfattande diskussion – att säga ja till affären.

Industriministern konstaterar i sitt svar att förvärvet av Wasabröd icke strider mot något väsentligt allmänt intresse. Han har därför sagt ja till förvärvet.

Naturligtvis hade industriministern, om han så hade önskat, kunnat komma till rakt motsatt uppfattning. Om han ansett det viktigt att Sverige av självförsörjningsskäl behållit denna viktiga del av svensk livsmedelsindustri, om han ansett det viktigt att sysselsättningen i denna hårt drabbade landsända tryggades genom svenskt ägande, om han ansett det fördelaktigt att forskning och utveckling inom den viktiga livsmedelsbranschen förlades till Sverige, hade försäljningen stått i konflikt med ett väsentligt allmänt intresse. Han valde motsatt väg, och det är att beklaga.

Industriministern hänvisar till Sandoz skrivelse. Jag tar för gott vad däri sägs om avsikterna med förvärvet. Men jag är övertygad om att om utvecklingen skulle ge vid handen att andra lösningar är fördelaktiga för koncernen, kommer man att företa de förändringar som man då finner fördelaktiga. Erfarenheterna säger oss att sådana i och för sig välmenande deklARATIONER som i Sandoz skrivelse saknar långsiktigt värde. Regeringen har heller inga medel att se till att avsikterna fullföljs.

I den sista delen av industriministerns svar säger industriministern att man inte har för avsikt att i dag bygga ut i Celle. Det är ett typiskt uttryck för hur de multinationella företagen behandlar denna typ av frågor. Ingen har ifrågasatt att man i dag skulle vara beredd att bygga ut i Celle i stället för i Filipstad. Det intressanta är i stället: Vad gör företaget om två år, om tre år eller om fem år? Satsar man då på att bygga ut i Celle eller väljer man att bygga ut i Filipstad?

Regeringen har fattat sitt beslut. Jag kan därför endast konstatera att beslutet inte står i överensstämmelse med samhälleliga och fackliga bedömningar och intressen. Hittills har industriministern inte redovisat några egentliga skäl till att godkänna affären. Jag upprepar därför frågan: Varför tillät regeringen försäljningen? Varför var det så bråttom, när det fanns svenska intressenter? Varför kunde man inte ha givit dessa tid att utarbeta alternativ? Kan industriministern ange ett enda skäl till att det är bättre att Sveriges största livsmedelsföretag ägs av utländska kapitalintressen?

Anf. 19 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Detta är en något märklig debatt, eftersom de tre frågeställarna förutsätter att regeringen skall tillämpa andra bedömningsgrunder än dem som riksdagen har beslutat. Jag ber att herrarna noga tänker igenom den argumentering som ni har uppvisat, där ni säger att affären borde ha varit annorlunda, att man skulle ha haft andra köpare etc. Vad vi har handlat efter är det mandat som lagen ger regeringen när det gäller att ta

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

ställning till om ett utländskt företag är kvalificerat att köpa ett svenskt företag eller fast egendom i Sverige. Frågan gällde om affären stod i strid med ett väsentligt allmänt intresse. Någon affärsmässig prövning kan regeringen självfallet inte göra. Regeringens beslut är f. ö. inte på något sätt en auktorisation av affären. Den är ett godkännande av att man ändrar bolagsordningen och tar bort utlänningsklausulen. Det är ett beslut som rör just den speciella frågan, och det har självfallet inte med affären som sådan att göra. Detta är en ganska förvirrad debatt, och vi har dess värre också upplevt den i massmedia under senare tid.

Någon av debattörerna sade att affären står i strid med fackliga intressen. Det är faktiskt så att det lokala facket, de berörda på arbetsplatsen, har tillstyrkt affären.

Bo Södersten säger att man borde ha föranstaltat om börsintroduktion, sökt annan köpare etc. Det är bekant att Wasabröd länge har varit ute efter att hitta en mer varaktig ägarkonstellation. Varför har inget svenskt företag uppträtt som köpare? Varför har man inte tagit chansen? Regeringen kan inte arbeta som mäklare och uppmana svenska företag att gå in – det måste ske på sedvanligt sätt. Man kunde tänka sig att intressen som anser att knäckebrödstillverkningen är något unikt svenskt skulle ha uppträtt och säkrat ett svenskt ägande av dessa fabriker. Jag hade naturligtvis helst sett detta, men det är inte regeringen som skaffar partner i affärer. Det måste ske på marknadens villkor.

Gunnar Olsson säger att det är sent att ta upp debatten. Nej, det är det inte alls. I och för sig kan affären mycket väl, om de ingående parterna det önskar, göras om. Det har regeringen ingenting att göra med. Vi har bara tagit ställning till ansökan om borttagandet av utlänningsklausulen. Finns det svenska intressen som vill gå in och bjuda, har regeringen ingenting med den saken att göra.

Sedan frågar Hans Gustafsson vad det fanns för skäl att sälja företaget och säger: I varje fall föreligger inga industripolitiska skäl. Nej, det är självklart att det inte är ett enskilt industriföretags uppgift att bedriva industripolitik. Man måste ju ändå, Hans Gustafsson, rimligen ha respekt för den arbetsfördelning som råder i samhället. Wasabröd är inget samhällsägt företag, som bekant.

Skall man dra slutsatser av Hans Gustafssons argumentering, att man borde ha stoppat det hela, att man borde ha agerat så att affären inte hade kommit till stånd etc., så leder detta bara till en enda slutsats – och det är den slutsats man kan dra också av Gunnar Olssons och Bo Söderstens inlägg – nämligen att egentligen borde alla företag som tillmäts betydelse vara samhällsägda, så att man hade den konstitutionella kontrollen över företagen.

Faktum är att riksdagen dess bättre inte accepterar att regeringen har absolut kontroll över de företag som rör sig inom de legala ramar som riksdagen uppdragit. Det är angeläget att vi här håller isär dessa begrepp.

Sedan en allmän reflexion. Skall vi säga nej allmänt till utländska

investeringar här i landet? Har vi råd att avstå från det kapital, det kunnande, de marknadskontakter etc. som utländska investeringar ger i Sverige? Det är klart att i så fall kan frågan komma i en annan belysning – om man inför en generell regel att man över huvud taget inte accepterar utländska förvärv av svenska företag.

Jag säger att det vore mycket olyckligt. Vi behöver ju den här impulsen, det här utbytet, den här arbetsfördelningen i fria ekonomier, om näringslivet skall fungera. Och för resten, om man skulle ha någon konsekvens i agerandet, skulle det då inte innebära att man också skulle säga till svenska företag som går ut och köper utländska företag att det får ni inte göra? Vi skall väl inte ha något slags dubbelmoral här i landet, så att vi säger nej till utländska förvärv av svenska företag men tillåter våra egna multinationella företag att, för att stärka sin marknadsposition och därmed också garantera sysselsättningen vid svenska företag, köpa utländska företag, vilket ju utgör det viktigaste brohuvudet på en internationell marknad. Vi skulle då t. ex. ha förbjudit Volvo att köpa White Motors, den stora lastbilsfabriken i USA, om vi skall ha något slags konsekvens.

Herr talman! Det finns inte någon som helst legal grund för regeringen att säga nej i fallet Wasabröd, och då måste vi från regeringens sida acceptera de spelregler som riksdagen har dragit upp i sin lagstiftning. Herrar ledamöter av denna kammare har ju möjligheter att motionera till kammaren och förändra den lagstiftningen. Men så länge den gäller måste den följas, annars fungerar inte regeringens arbete som det skall.

Anf. 20 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Industriministern har inte kunnat vederlägga mitt påstående att ägarna till Wasabröd fick en mycket förmånlig behandling vid arvskiftet 1974. Jag vet inte om herr Åsling var medveten om det när han gav klarsignalen till försäljningen, eller om han inte tyckte att det spelade någon roll. Jag menar att detta är en av de faktorer som måste vägas in. Jag är ganska övertygad om att en socialdemokratisk regering i motsvarande situation också skulle ha gjort det.

Nu är det ju så, trots allt, att det finns ett utlänningsförbehåll i Wasabröds bolagsordning. Det utlänningsförbehållet är till just för att man skall kunna ingripa i en situation som denna.

Om det vore så enkelt som herr Åsling vill påstå, att man oavsett utlänningsförbehåll skall tillåta varje försäljning till utländska intressen, då behöver man verkligen inte ha någon sådan här ordning.

Vi vet att det här är en omdömesfråga. Mot de särskilda, partikulära ägarintressena står ett samhällsintresse. Vi kräver någonting som egentligen är mycket modest. Vi kräver enbart att regeringen skulle ha tagit sitt ansvar och sett till att innan ett företag av den här typen säljs ut skulle åtminstone svenska ägare eller svenska intressenter ha haft möjlighet att komma med ett ordentligt bud. Det är helt enkelt inte fallet.

Ni brukar från det borgerliga hållet alltid hävda att det inte är någon brist på riskvilligt kapital bara det finns lönsamma projekt. Ja, Wasabröd är ju

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

utan tvivel ett lönsamt företag. Vi har inte från socialdemokratisk sida hävdat att exempelvis löntagarfonder skulle ha räddat Wasabröd – även om det i och för sig är korrekt – eller att man skulle ha gått i riktning mot ett löntagarstyrt företag eller liknande. Allt vad vi säger är: Se till att svenska kapitalister får en chans till en ordentlig konkurrens med utländska ägarintressen. Den ståndpunkten tycker jag att det finns skäl att hävda utifrån ett välförstått nationellt egenintresse, därför att inhemska kapitalister kan vi trots allt alltid komma till tals med, men utländska multinationella företag har vi faktiskt ingen möjlighet att påverka. Ju fler livskraftiga svenska företag vi har, desto bättre kommer också den svenska ekonomin att fungera i det långa loppet. Jag tycker att herr Åsling borde anlägga ett litet mer långsiktigt perspektiv på den här frågan, för den är sådan till sin natur att den kräver detta.

Anf. 21 GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag gav i den allmänpolitiska debatten den 5 februari uttryck för den allmänna oro som många i Värmland kände inför den här affären. Industriministern säger nu att försäljningen inte står i strid med facket intressen. Ja, det är väl en sanning med modifikation, därför att facket har ju på centralt håll reagerat kraftigt mot affären. Inställningen från det lokala facket i Filipstad har varit splittrad. Man har haft delade meningar, och det är möjligt att man fortfarande har det, fast personligen tror jag att inställningen framför allt på kollektivsidan mer och mer har svängt över så att det kommer till uttryck ett motstånd och en skepsis mot att den här affären fullföljs.

Jag skall med några ord återkomma till frågan om sysselsättningen. De nya ägarna hävdar att det här köpet inte kommer att innebära några personella förändringar. Dock skall den rationaliseringsplan fullföljas som beslutades 1977 och som innebär att personalen 1982–1983 måste minskas med omkring 150 personer, som det angavs i beslutet från 1977.

Vi skall nu inte gå omkring, tycker jag, med några dystra profetior om att fabriken i Filipstad skall behöva läggas ned, därför att de flesta människor äter ju bröd. Oron återspeglas bl. a. i en hel rad artiklar ur svensk dagspress, såväl rikstidningar som läns- och lokaltidningar – något som också Nils Åsling nämnde. Jag tror personligen att denna oro grundar sig på att vi vet så väldigt lite om vad försäljningen innebär för framtiden, vad som händer om två, tre, fyra eller fem år. Hans Gustafsson var också inne på detta.

Wasabröd är den i särklass största arbetsplatsen i Bergslagen, och det får bara inte hända att den tidigare så hårt prövade Filipstads kommun nu utsätts för nya prövningar.

Jag skall sluta med att säga att det inte råder någon som helst tvekan om att vi som bor i Värmland helst hade sett att det hade funnits en svensk ägare som hade kunnat ta över Wasabröd och därmed bevara företaget svenskt. Det hade varit den bästa och lugnaste lösningen. Det är, så som tidigare framhållits i något sammanhang, olyckligt att utländska intressen på detta sätt tar över en viktig del av den svenska livsmedelsindustrin. Det tror jag att många av oss är överens om. Det har uttryckts ifrån vårt län ganska skarpt, vill jag påstå, via vår länschef.

Anf. 22 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Industriministern säger att det inte finns några industripolitiska skäl att gå emot försäljningen och vidare att det inte är ägarna som skall bedriva vår industripolitik. Nej, men det skall förhoppningsvis industriministern göra, och det kan inte vara industriministern obetaget att vid sin prövning av vad som här är ett väsentligt allmänt intresse också göra industripolitiska bedömningar. Om nu industriministern vill anlägga en så legal bedömning av denna fråga som han gjorde i sitt inlägg, förstår jag inte varför industriministern i sitt svar har åberopat Sandoz skrivelse. Den är i så fall helt ovidkommande. Industriministern har ju under sådana förhållanden bara att pröva huruvida försäljningen strider mot väsentliga allmänna intressen.

Jag vill hävda att varken 1916 års lagstiftning eller förarbetena till den ger någon anledning att utgå från att en bedömning i det här fallet nödvändigtvis skulle frambringa ett ja till försäljning. Det går att med åberopande av precis samma legala utgångspunkter komma fram till det motsatta svaret, nämligen nej. Här vilar bedömningen på statsmakterna, och om dessa kan ange några objektivt godtagbara skäl till att affären strider mot väsentliga allmänna intressen, är industriministern oförhindrad att säga nej. Jag anser för min del också att den strider mot väsentliga allmänna intressen. Både ur försörjningssynpunkt, ur sysselsättningssynpunkt, ur teknik-, forsknings- och utvecklingssynpunkt är det av väsentligt värde för Sverige att ha kvar äganderätten till Wasabröd och att kunna utnyttja den för de uppgifter som jag här har nämnt.

Nu säger industriministern i sin replik ingenting om brevet från Sandoz. Visserligen är det ovidkommande med hänsyn till hans egen ståndpunkt att åberopa det, men industriministern har ändå gjort det, och han delar tydligen den osäkerhet som vi andra känner inför innebörden av det brevet. Han har inte sagt någonting om vilka bedömningar han gör av de långsiktiga effekterna av utfästelserna i det. Han valde att citera beträffande en frågeställning som gäller dagens situation men inte framtiden.

Också de mera övergripande frågorna om huruvida Sverige skall släppa in kapital utifrån och huruvida Sverige skall sälja företag skall bedömas utifrån allmänna intressen. Det är ingalunda så, som industriministern här tycktes antyda, att andra länder utan vidare säger ja till svenskt kapital. Det har förekommit åtskilliga affärer, där andra länder med hänvisning till regler liknande dem som gäller hos oss har förklarat att de icke velat medverka till en förändring av ägandeförhållandena. Samma situation gäller här. Det fanns ingen anledning att i företaget i fråga utnyttja möjligheten att få in vare sig svenskt kapital eller utländskt kunnande.

Anf. 23 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Försättningen av debatten har inte kunna förta intrycket att herrar debattörer egentligen är ute för att exploatera en oro som har blåsts upp och som delvis är grundad på missförstånd av hur ett utländskt företags förvärv av svenskt företag går till. Jag tycker att det är litet genant att föra

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

denna debatt i kammaren, eftersom det, oavsett vad Hans Gustafsson säger, inte är något tvivel om att det inte finns några reella skäl för att säga att Sandoz inhoppar på svensk marknad även i det här avseendet – företaget finns ju i landet även på andra områden – skulle strida mot väsentligt allmänt intresse. Det gäller i varje fall om man vill ha någon form av stringens och konsekvens i bedömningen av vad som är väsentligt allmänt intresse. Skall man, som Hans Gustafsson antyder här, använda den bedömningsgrunden godtyckligt, utan hänsyn till fakta i sammanhanget, är det klart att allting kan karakteriseras som "väsentligt allmänt intresse". Men om man ser till frågan om tekniköverföring och andra omständigheter som påverkar ett företags roll i den svenska miljön, måste man ändå säga att det inte finns något väsentligt allmänt intresse som skulle motivera att man skulle säga nej och diskvalificera Sandoz som köpare av ett svenskt företag.

Sedan är det alldeles klart att man kan diskutera framtiden hur mycket som helst, om Sandoz brev på något sätt garanterar framtiden etc. Det råder inget tvivel om att brevet är vad det är – det är avsiktsförklaring. Det ger inga garantier. Men vilka garantier har man för att marknaden för ett företag – det må vara svenskägt eller utländskt – utvecklas på ett givet sätt? Kan man ställa upp sådana garantier från något håll? Skulle ett svenskt företag som köper Wasabröd kunna ge vissa bestämda garantier för hur marknaden skall utvecklas i framtiden? Det faller naturligtvis på sin egen orimlighet.

Bo Södersten framhåller i sitt argument för att regeringen här skulle uppträda som kommissionär och så att säga provocera fram att svenska köpare skulle få erbjudandet först. Som jag sade har det varit allmänt känt att Wasabröd har varit ute på marknaden en längre tid. Det har då stått svenska företag fritt att köpa företaget. Det måste rimligen också genom de kontakter som det lokala facket har med det centrala facket ha varit uppenbart för det centrala facket att någonting skulle kunna hända. Varför uppträdde då inte fackföreningsrörelsen eller något annat företag som anser det vara av speciellt värde att den här typen av företag skall vara svenskt? Varför har de inte gått in tidigare?

Gunnar Olsson vitsordar här att det lokala facket har sagt ja till affären – och det är jag tacksam för. Jag delar Gunnar Olssons uppfattning, och jag vill klart säga ut att också jag helst skulle ha velat se en svensk ägare till företaget, men övertagandet måste ju ske på de villkor som marknaden anger. Har man en fri ekonomi, får man också acceptera de spelregler som gäller och de begränsningar för samhällets föreskrifter och engagemang i affärer som finns.

Min fråga till herrarna kvarstår: Innebär det här – om jag drar en slutsats av er argumentering – att ni menar att vi generellt skall säga nej till utländska företags köp av svenska företag? Innebär det att vi skall säga nej till utländskt kapital, till utländskt kunnande? Det skulle jag i så fall betrakta som en ödesdiger ståndpunkt. Den är dessutom dubiös ur moralisk synpunkt, eftersom vi från svensk sida gärna ser att svenska företag expanderar på utländsk marknad. Har vi samma anspråk på behandlingen av svenska

företag utomlands, får det väl också accepteras att vi har en generös syn på utländska företags etablering på svensk marknad.

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

Anf. 24 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Industriministern försöker här att blanda bort korten. Det är faktiskt så – även om vi är med i ett internationellt handelssystem – att det är stor skillnad mellan fri handel och direktinvesteringar av den typ som det här är fråga om. Även om vi alltså i princip ansluter oss till ett frihandelsystem, så finns det ingenting som säger att vi därigenom inte skall kunna kontrollera direktinvesteringar. Detta gör andra länder, och det är också vi i Sverige i vår fulla rätt att göra.

Vad det här i själva verket rör sig om är att ett stort multinationellt företag ägnar sig åt att plocka russin ur den svenska kakan. Inför den typen av verksamhet bör vi se upp. För vad är det som döljer sig bakom allt tal? Ja, det finns fem arvingar till företaget, som i och för sig har sina legitima intressen. Deras bankförbindelser kanske också kan ha ett visst intresse av samarbete med ett stort multinationellt företag. Men deras särintressen kan i rimlighetens namn inte få vara de enda utslagsgivande.

Vi har visat att arvingarna tidigare har behandlats mycket väl. Mot detta står också ett fackligt intresse och ett samhällsintresse. Vi kräver bara att regeringen utnyttjar de kontrollmöjligheter som finns. Vi säger ingenting mera än detta. Om det nu skulle vara så att man själv tror på sin egen ideologi, följer därav att vi borde kunna se till att få fram svenskt kapital för ett företag som är så klart lönsamt som det ifrågavarande företaget.

Det hade också funnits möjligheter till förhandlingar med de olika intressenterna. Affären hade då kunnat få en helt annan utgång. I och för sig skall vi kanske inte förväna oss så mycket om herr Åsling uppträder som ombud för svenska kapitalister, men han skall väl i rimlighetens namn inte behöva ta på sig att också vara ombud för den internationella kapitalismen. Jag tycker att det här finns ett klart svenskt egenintresse, som vi bör ta hänsyn till när det gäller de lagar och regler som finns. Hade herr Åsling gjort detta med kraft och skicklighet, är jag övertygad om att den här affären skulle ha fått en helt annan utgång än vad som nu har blivit fallet.

Anf. 25 GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall utnyttja mitt sista repliktillfälle till att säga att även jag tycker att den avsiktsförklaring som industriministern nyss åberopade och som han refererade till i sitt svar lovar rätt mycket. Jag anser emellertid fortfarande att det finns många frågetecken som borde ha rätats ut, innan regeringen signerat affären. Det är nog inte riktigt att som herr Åsling säga att vi står här och exploaterar en oro. I stället tror jag att man kan säga att vi försöker att ge uttryck för den oro som man känner i länet. Jag undrar om regeringen verkligen tog kontakt med exempelvis vår landshövding, som gärna hade velat ha ett ord med i laget just den 24 februari, när regeringen fattade det här beslutet. Det fanns ju då från länsstyrelsen en skrivelse, där det gavs uttryck för den oro som även vi här har försökt ge uttryck för, dock

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

utan att på något sätt exploatera den. Jag vet alltså inte om regeringen tog denna kontakt. I länet har det ändå på flera sätt visats stor tveksamhet, inte minst under den senaste tiden från facketts sida. Jag vill påstå att det lokala facket nu har en något annan attityd än i början.

Till sist vill jag bara fråga: Har kontakter tagits med berörda organ i länet, innan regeringen fattade sitt beslut den 24 februari, eller byggde regeringen sitt beslutsfattande enbart på den nämnda skrivelsen?

Anf. 26 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! På vanligt sätt betygsatte industriministern debatten. Han sade att den börjar bli genant. Jag skall inte själv försöka ge något betyg utan noterar bara att industriministern ju själv deltar i debatten.

Sedan frågar industriministern varför inte fackföreningsrörelsen tidigare gick in och förklarade sig intresserad av att bli ägare. Det är möjligt att fackföreningsrörelsen trodde på den viljeförklaring som ägarna gjorde i samband med arvsskatten, nämligen att de ville ha denna betalning av arvsskatten, eftersom de ansåg det väsentligt att företaget skulle bli kvar i svensk ägo. Man hade kanske inte upptäckt att ägarna hade ändrat hållning i frågan.

Industriministern undrar om våra inlägg här innebär att vi säger generellt nej till utländskt engagemang i svenska företag. Jag skulle vilja fråga industriministern: Innebar industriministerns ställningstagande beträffande Wasabröd och uttalandena här att industriministern säger generellt ja till utländska företags investeringar i Sverige?

När det gäller den legala sidan menar industriministern att det inte har förelegat skäl som har varit ett "väsentligt allmänt intresse", vilket skulle ha gjort att industriministern hade kunnat säga nej. Om jag förstod honom rätt, hade han annars gärna velat säga nej, eftersom han tycker att det hade varit bra om företaget hade förblivit svenskt. Vad jag kan se finns det ingenting – vare sig i förarbeten, handlingar eller praxis – som ger stöd för en sådan slutsats. Jag ber därför industriministern ge ett exempel på en enda omständighet som är ett så väsentligt skäl att man skulle kunna säga nej till ett företag. Lagstiftaren måste ha haft någon mening med sitt stadgande i 1916 års lag. Det skulle vara bra, om industriministern ville redovisa en sådan omständighet. Jag förstår nämligen inte att inte t. ex. frågan om självförsörjningen ur beredskapssynpunkt är ett allmänt intresse. Vi kan sedan diskutera om det är ett tillräckligt starkt intresse osv., men nog finns det möjligheter för industriministern att – om han vill – göra sådana tolkningar av begreppet ett väsentligt allmänt intresse som kan leda till en slutsats motsatt den som här dragits.

Anf. 27 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bo Södersten framhårdar i anspråken på att regeringen skulle uppträda som kommissionär eller, som han säger, som ombud för svenska kapitalister. Jag avböjer vänligt men bestämt det förtroendet. Affärerna får bedrivas på affärernas villkor. De kan inte bli föremål för

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

politiska interventioner. Vi har enligt min uppfattning att följa de spelregler som gäller.

Hans Gustafsson frågar om min inställning här innebär att jag förespråkar ett generellt ja. Självfallet inte. Men om herrar debattörer anser att denna affär strider mot väsentligt allmänt intresse, måste man dra den slutsatsen av deras inställning att de är beredda att säga generellt nej. Jag kan inte inse vilka strikta skäl som i övrigt kan åberopas när det gäller väsentligt allmänt intresse.

Hans Gustafsson är inte speciellt övertygande när han t. ex. talar om försörjningsberedskapsskäl. Wasabröd ligger faktiskt i Filipstad, och det är inte Filipstad som vi har sålt för export. Wasabröd har alltså övertagits av ett utländskt företag, men tillverkningen måste självfallet fortsätta i Filipstad. Fortfarande finns således denna tillverkningskapacitet inom landets gränser.

Det skedde 1973 en viss översyn av 1916 års lag. Man pekade då direkt på risken för teknologiöverföring som ett skäl för att säga nej till utländska företags förvärv. I denna affär finns det inget moment av teknologiöverföring från svensk industri som skulle innebära att vi i svenskt näringsliv skulle förlora en unik teknologi. Det är en ganska viktig omständighet i sammanhanget.

Anf. 28 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att börja med att citera en ledare i socialdemokratiska Värmlands Folkblad i slutet av februari med rubriken "För sent, tyvärr". Så här skrev då Värmlands Folkblads ledarskribent:

"Sent omsider, alltför sent, har de socialdemokratiska politikerna på riksplanet börjat agera i Wasabröds-affären. Thage G. Peterson ställde i går en fråga till industriminister Nils G. Åsling och även Ingvar Carlsson och Gunnar Sträng uppges vara upprörda över regeringens beslut att tillåta försäljning av företaget till den schweiziska multijätten Sandoz.

Det är synd att dessa tunga politiker inte reagerade i denna allvarliga fråga redan innan regeringen gav klartecken för försäljning. Nu är loppet kört och ett av landets mest betydelsefulla livsmedelsföretag övergår i utländsk ägo med allt vad det kan innebära."

Den socialdemokratiska läntidningen kritiserar det egna partiets tunga politiker, eftersom de inte gärna kan hävda att de skulle ha överrumplats av Wasabrödsaffären – Livsmedelsarbetareförbundet och dess tidning Mål och Medel hade i likhet med VF i flera veckor varnat för den här utvecklingen, och Gunnar Olsson tog upp frågan i den allmänpolitiska debatten i riksdagen i början av februari.

Nu är jag varken socialdemokrat eller någon tung politiker, men jag kan ändå erinra om att jag framställde en interpellation i den här frågan redan den 16 december – alltså i god tid före regeringsbeslutet. Interpellationen besvarades också av industriministern före regeringens beslut. Svaret lämnades närmare bestämt fredagen den 15 januari. Det fanns alltså en möjlighet för både tunga politiker och vanliga värmländska politiker att ta

Tisdagen den
16 mars 1982

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

tillfället i akt och då agera i Wasabrödsfrågan. Jag säger nu inte detta för att hämta någon billig poäng på att jag var allra först med att ta upp frågan om Wasabröds försäljning till Sandoz. Det var givetvis precis lika värdefullt att Gunnar Olsson gjorde sina påpekanden i den allmänpolitiska debatten.

Men det finns skäl att instämma i den kritik som Värmlands Folkblad framförde efter det att industriministern hade tillkännagivit det förestående beslutet lördagen den 20 februari. Här kunde ha gjorts betydligt större ansträngningar i riksdagen att ge regeringen besked om de allvarliga invändningar och farhågor som ett tillstånd till försäljningen föranledde.

Men eftersom frågan nu är uppe, fast det är för sent, så finns det också anledning att gå tillbaka till vad Nils Åsling svarade den 15 januari. Då sade nämligen Nils Åsling att såvitt han kunde bedöma den dagen så var det schweiziska förvärvet av Wasabröd ett seriöst förvärv. Seriösa utländska företag som skaffar sig svenska dotterbolag är välkomna, menade industriministern, och han var också villig att förorda fler utländska etableringar i Sverige. Däremot påpekade Nils Åsling den 15 januari att det också finns icke-seriösa företag och företag som arbetar utifrån andra principer. "De vill inte acceptera den miljö Sverige erbjuder för etableringar. De köper t. ex. svenska företag för att flytta teknologi utomlands etc."

Just mot den bakgrunden finns det anledning att i dag ställa nya frågor till industriminister Nils G. Åsling. Tog industriministern och regeringen i övrigt del av de uppgifter som under januari och februari publicerades i svensk dagspress om det schweiziska företaget Sandoz? Brydde sig regeringen om att Sandoz i likhet med t. ex. Nestlé säljer modersmjölksersättning, som ökar dödligheten bland spädbarn i utvecklingsländerna?

Besvårade det möjligen industriministerns bild av företaget som seriöst och välkommet till Sverige att det finns uppgifter om långtgående samarbete mellan Sandoz, Nestlé och Unilever – något som bidrar till livsmedelsindustrins internationella monopolisering?

Påverkades över huvud taget Nils Åslings och regeringens tilltro till Sandozkoncernen av den kritik som har framförts i schweiziska tidningar och vidarebefordrats här i Sverige mot företagets hårdhänta rationalisering och mycket märkliga personalpolitik? Jag citerar här några av de uppgifterna:

"Enligt de schweiziska tidningarna *Weltwoche* och *Tages Anzeiges* har Sandoz under den gångna hösten skrivit industriell historia i Schweiz genom att säga upp 900 anställda inom läkemedelsindustrin fram till mitten av 1983. Den som ledde operationen var Hans Widmer, chef för McKinsey, ett världsomspännande utredningsinstitut. Han har nu en egen avdelning i koncernens toppskikt.

Aktionen har betecknats som 'djävulskt uttänkt', 'psykisk terror' och 'ångestskapande'. I aktionen ingick att avdelningschefer gjorde upp program för att klara sig med 40 procent mindre personal. Fjorton tvåmannalag har sedan bestämt vilka som skall avskedas."

Dessa uppgifter har också förekommit i en reportageserie i *Dagens Nyheter*.

Har regeringen undersökt sannolikheten i dessa uppgifter före beslutet?
Har regeringen vägt in de eventuella följderna för jobben i Filipstad?

Industriministern säger här att de tidigare talarna i dagens debatt försöker exploatera den oro som finns bland berörda anställda. Men oron finns ju faktiskt. Oavsett om man kan säga att den exploateras eller ej, är det ju viktigt att denna oro på något sätt kan vidarebefordras till riksdagen, eftersom regeringen – enligt vad som har framgått av det industriministern har sagt här i dag – tydligen enbart avgör en sådan här fråga på formella grunder. Det har alltså inte så stor betydelse vilka kriterier Nils Åsling har haft och vilka hans skäl har varit för att bedöma Sandoz som seriöst. Det har inte heller någon betydelse vad Sandoz har uttalat i sina skrivelser, eftersom det är ett formellt avgörande. Vi har också fått veta i dag att några regionalpolitiska skäl icke har vägts in vid behandlingen av frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1981/82:119 till lagutskottet

1981/82:132 till skatteutskottet

1981/82:142 till justitieutskottet

1981/82:149 till kulturutskottet

8 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1981/82:2185 till socialförsäkringsutskottet

9 § Föredrogs men bordlades åter

Trafikutskottets betänkanden 1981/82:16, 18 och 21

10 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1981/82:134 Förslag till ändring i lagsökningslagen m. m.

11 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:2186 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

Säkerhets- och försvarspolitikerna samt totalförsvarets fortsatta utveckling
(prop. 1981/82:102)

1981/82:2187 av *Inger Lindquist* och *Gunnar Biörck* i Värmdö

1981/82:2188 av *Lars Werner m. fl.*

Vidgade möjligheter att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro (prop.
1981/82:105)

*Om den aviserade
försäljningen av
företaget Wasa-
bröd*

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

*Meddelande om
frågor*

1981/82:2189 av *Tore Nilsson*

1981/82:2190 av *Lars Werner m. fl.*

Förslag till ny lagstiftning om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga (prop. 1981/82:109)

1981/82:2191 av *Anita Modin m. fl.*

Åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop. 1981/82:143)

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 15 mars

1981/82:304 av *Eivor Marklund* (vpk) till industriministern om sysselsättningen i malmfältskommunerna:

Reaktionerna efter offentliggörandet av LKAB-styrelsens senaste dråpslag mot malmfältskommunerna torde (borde) vara väl kända för industriministern. Likaså bör det stå klart vilka enorma samhällsliga och mänskliga konsekvenser ett förverkligande av de aktuella planerna skulle få. Mot den bakgrunden framstår de i pressen återgivna förslagen till motåtgärder som skrämmande vaga, för att inte säga helt verkningslösa.

Det finns därför anledning att av industriministern kräva svar på ett antal raka frågor:

1. När nu industriministern säger sig vilja avhjälpa malmfältskommunernas problem med arbetsmarknadspolitiska åtgärder – vart har då regionalpolitiken tagit vägen?

2. Var finns de mäktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder som dels förmår avhjälpa nuvarande stora svårigheter på arbetsmarknaden, dels kan sättas in mot den oöverskådliga ökningen av problemen som LKAB-styrelsens planer innebär?

3. Vilken roll spelar nu den av industriministern tillsatta malmfältsutredningen?

4. Vad får LKAB:s planer för konsekvenser för det arbete som lagts ned i den mineralpolitiska utredningen?

den 16 mars

1981/82:305 av *Tore Claesson* (vpk) till utrikesministern om inhämtande av uppgifter rörande asylsökande:

Under senare tid har som bekant förekommit kritik mot svenska beskickningar och deras personal för det sätt varpå personundersökningar och inhämtande av vissa uppgifter i asylsökandes hemländer går till. Det har

bl. a. ifrågasatts om gällande sekretessbestämmelser följs och om de rapporter som lämnas är tillförlitliga. Kritiken gäller även de instruktioner – eller brist på instruktioner – som personal vid beskickningarna har för undersökningar om skäl för politisk asyl.

Jag vill fråga utrikesministern:

Anser utrikesministern att nu gällande ordning vid personundersökningar av asylsökande i deras hemländer är tillfredsställande och, om inte, är statsrådet beredd att medverka till en förändring härav?

13 § Kammaren åtskildes kl. 16.27.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 98

Tisdagen den
16 mars 1982

*Meddelande om
frågor*